

Association Internationale Aphasie (AIA)

Afazi nedir?

Afazi ile muhtemelen ilk kez kısa bir süre önce karşılaştınız. Başlangıçta afazi; afazi nedir, nasıl gelişir, ve hangi ek sorunları beraberinde getirir gibi soruları doğurur.

Afazi nedir?

Her insan dil kullanmaktadır. Konuşma, doğru kelimeleri bulma, anlama, okuma, yazma, ve mimik yapma dil kullanımının birer parçasıdır. Bu parçalardan bir veya daha çoğunun beyin hasarı neticesinde işlevini yitirmesine afazi denilmektedir. Bu nedenle afazi bireyin söylemek istediğini artık söyleyememesi anlamına gelmektedir. Kişi dili artık kullanamamaktadır. Afazinin beraberinde felç görülebilir ve/veya aşağıdakilerle ilgili sorunlar yaşanabilir:

- bilinçli hareket etme,
- çevreyi gözleme,
- odaklanma, girişimde bulunma, ve hafıza.

Bireyler artık aynı anda iki işi yapamaz hale gelirler. Birçok insan yurtdışı tatili sırasında ne demek istediğini açıkça ifade edememe, veya diğer kişinin söylediğini yeterince anlayamamanın sıkıntısını yaşamaktadır. Bu sorunu dilini iyi bildiğimiz ülkelerde dahi, örneğin doktora gittiğimizde, yaşayabiliriz. Dilini pek iyi bilmediğimiz ülkelerde, yerel halkla olan iletişimimiz kısıtlanmaktadır. Zaman zaman yemek istediğimiz yemeği bile sipariş edemeyebiliriz. Afazili bireyler bu sorunlar ile hergün karşılaşmaktadırlar. Afazi bu yüzden bir dil bozukluğu olarak tanımlanır. Her afazili birey afaziye farklı şekilde hissetmektedir: afazi her bireyde farklı ortaya çıkmaktadır. Afazinin şiddeti ve etkileri beyin hasarının yeri ve şiddetine, afazili olmadan önceki dilsel yeterliliğine, ve bireyin kişiliğine bağlıdır. Afazili bazı bireyler dili iyi anlayabilirler, ama doğru kelimeleri bulmada ve cümle kurmada sorun yaşayabilirler. Diğer afazili bireyler ise oldukça çok konuşurlar, ama söyledikleri şeyler diğer kişi için ya anlamsızdır ya da anlaşılması çok zordur; bu tür afazili bireyler dili anlamada büyük sorun yaşamaktadırlar. Afazili birçok bireyin dilsel yeterliliği bu iki uç nokta arasında yer almaktadır. Dikkat ediniz: afazili bireylerin zekaları genelde tam olarak işlemez!

Afazi durumunda neredeyse her zaman dilin biraz kendi kendine iyileşmesi söz konusudur. Tam bir iyileşme çok nadiren olmakta veya hiç olmamaktadır. Yinede, çok alıştırmaya yapma, çaba ve azim ile ilerleme kaydedilebilmektedir.

Afazi gelişimi

Afazi beyin hasarı neticesinde oluşmaktadır. Afaziye sebep olan bu tür beyin hasarının nedeni genellikle kan damarlarında oluşan bozukluklardır. Bu tür bir bozukluk aynı zamanda inme, serebral hemoraj (beyin kanaması), serebral enfarkt veya apopleksi olarak adlandırılmaktadır. Tıp dilinde SVO denilmektedir: Serebro (=beyinsel) Vasküler (=kan damarı) Olay. Afazi oluşumunun diğer sebepleri arasında

travma (beynin bir (trafik) kazası sonucunda hasar görmesi gibi) veya beyin tümörü gösterilebilir.

Beynimizin işlevini yerine getirebilmesi için oksijene ve glikoz'a ihtiyacı vardır. Bir SVO sonucu veya diğer bir sebepten dolayı beyindeki kan dolaşımı bozulmuşsa, o yerdeki beyin hücreleri ölür. Beyinde farklı işlevlere sahip birçok alan bulunmaktadır. Birçok insanın dil kullanım alanları beyinin sol yarısında bulunmaktadır. Bu beyin alanlarının hasar görmesi durumunda afazi oluşumu söz konusudur.

Hangi ek sorunlar doğabilir?

Bir bireyin sadece afaziden yakınması çok nadir olarak görülmektedir. Beynin diğer alanları da çoğu zaman etkilenmektedir. Ek sorunlara örnek olarak aşağıdakiler sayılabilir:

- kısmi inme hali (hemipleji). Afazili bireyler için bu çoğu zaman vücudun sağ yarısıdır. Vücudun bir tarafındaki kasların çalışması etkilenmiştir. Bunun sonucunda kaslar artık koordineli olarak çalışmamaktadırlar.
- yarı görüş kaybı (hemianopsi). Bireyler genellikle vücutlarının sağlıklı olan tarafında bulunan şeyleri görürler, ancak hasarlı tarafta bulunanları göremezler.
- bazı hareketlerin nasıl yapılması gerektiğini bilmeme (apraksi). Giyinmek, birşeyler yemek, ve içmek gibi basit eylemler artık birden istemli olarak yerine getirilememektedir. Örneğin apraksili bir birey ondan mumu söndürmesi istendiğinde mumu nasıl söndüreceğini bilememektedir (bilinçli hareket), buna karşın parmaklarının yanma tehlikesi durumunda tuttuğu kibriti otomatik olarak söndürebilir.
- yeme, içme ve yutma sorunları (disfaji). Beyin hasarından ötürü sindirim ve yutma kaslarında felç görülebilir, bunlar çok hassaslaşabilir veya duyarsızlaşabilirler. Bu durum yeme ve içmeyi zor bir iş haline getirmektedir. Felçten ve yavaş bir tarafındaki his kaybından dolayı, ağız kenarlarından kişi fark etmeden tükürük sızabilir.
- hafıza sorunları. Bilgileri hatırlamada dil önemli bir rol oynar. Dil sorunlarından dolayı hafıza daha az çalışabilmektedir. Bu yüzden her zaman birkaç anahtar kelime not ediniz; bu afazili bireyin hatırlamasını kolaylaştıracaktır.
- farklı tepki verme. Bazen bireyler olaylara inme sonrasında öncesiyle karşılaştırıldığında tamamen farklı tepki verebilmektedirler. Duyguları ifade etmenin kontrolü daha da zorlaşmıştır. Bireyin daha fazla gülmesi ve ağlaması olağandır. Bireyin bunlara son vermesi daha çok çaba gerektirebilir.
- epilepsi (sara). Bir beyin hasarı iyileştiğinde beyinde yara dokusu oluşur. Bazen bu yara dokusu, kabaca söylemek gerekirse, beyinde kısa devreye sebep olabilir. Bunun sonucunda vücut kasılmaları oluşur, birey genellikle nefes almada zorlanır, ve bilincini yitirebilir. Bu tür bir epilepsi nöbeti sadece birkaç dakika sürer, ancak çoğunlukla ansızın gelir, ve bu nedenle epilepsili birey ve aynı zamanda ailesi için yarattığı korku genellikle oldukça büyüktür.

Yukarıdaki ek sorunlarla ilgili verilen liste kesinlikle tam bir liste değildir. Afazi semptomları ve afazinin getirdiği ek sorunlar kişiden kişiye değişebilmektedir. Yukarıda bahsedilen sorunlardan her biri afaziye eşlik edebilir, ama bu şart değildir.

Afazi Tedavisi

Afazili birçok birey bir süre hastanede yatmıştır. Hastanede yatma genelde beyin hasarı oluştuktan sonra gerçekleşmiştir. Afazili birçok bireyin hastaneden taburcu olduktan sonra ek tedaviye ihtiyacı vardır. Yardım için kime başvurmaları gerektiği her zaman açık değildir. Lütfen bölgenizdeki olanaklar konusunda sizi tedavi eden doktora danışınız. Afazi tedavisi çoğu zaman bir konuşma terapisti tarafından yürütülür. Genelde afazili her bireye konuşma terapisi uygulanabilir. Tedavinin süresini etkileyen sebepler arasında afazinin iyileşme hızı ve yaşadığınız ülkedeki olanak ve düzenlemeler gösterilebilir.

İletişim yöntemleri

Afaziden dolayı bireyin birşeyi anlama veya kendisini ifade etme şekli değişmektedir. Geri kalan iletişim olasılıkları en iyi şekilde kullanılarak yine de afazili bir bireyle iletişim kurulabilir. Şiddetli afazisi olan bireyler genellikle cümledeki en önemli kelimeleri anlarlar. Birey 'anahtar kelimeleri' anlar. Ancak bazı şeyleri anahtar kelimeler aracılığıyla anlamak yanlış anlaşmalara sebep olabilir. Bunun nedeni anahtar kelimelerle kişinin genel bilgisinin birleşmesi sonucunda mesajın yanlış anlaşılabilmesidir. Bazen biz ve afazili birey birbirimizi iyi anladığımızı düşünürüz. Fakat sonraki bir tepki durumunun böyle olmadığını gösterir.

Eğer afazili bir bireye birşey söylemek isterseniz

- Öncelikle, iletişim kurmak için acele etmeyiniz. Rahatça oturunuz ve göz kontağı kurunuz.
- Eğer iletişim kurmaktan endişe duyuyorsanız, kendiniz hakkında basit birşeyler anlatınız ve sonrasında cevabını önceden bildiğiniz sorular sorunuz.
- Yavaşça ve kısa cümlelerle konuşunuz, ve bir cümledeki en önemli kelimeleri vurgulayınız.
- En önemli kelimeleri yazınız. Mesajı tekrarlayınız ve afazili bireye ne yazdığınızı gösteriniz. Afazili birey bunu bir hatırlatıcı yada iletişim aracı olarak kullanabilir.
- Afazili bireyin kendisini ifade ederken karşılaştığı güçlükleri aşması için ona işaret ederek, mimik yaparak, çizerek, yada yazarak yardımcı olunuz ve ona kendisi de birşeyleri işaret edebilir, mimik yapabilir, çizebilir, yada yazabilir mi diye sorunuz. Beraber cep sözlüğünde veya iletişim kitabına bakınız.

Eğer afazili bir birey size birşey söylemek isterse

Öncelikle kiminle ilgili olduğu, ne olduğu, ve mümkünse olayın nerede ve ne zaman gerçekleştiği açık olmalıdır. Doğru soruları sormanız, yaratıcı olmanız, ve mümkün olduğunca sistematik olarak konuşmanız çok önemlidir. Her zaman seçilebilecek olan cevapları barındıran çoktan seçmeli sorular sormaya çalışınız.

Yardımcı iletişim araçları

Birçok ülkede kelimeli ve resimli özel resimli-işaret kitapları bulunmaktadır. Kelimelere veya resimlere işaret ederek kişi ne demek istediğini anlatabilir. Bu tür araçların ülkenizde bulunup bulunmadığı konusunda doktorunuza yada konuşma terapistinize danışınız. Eğer ülkenizde bu tür kitaplar yok ise, kendi kendinize bir iletişim kitabı hazırlayabilirsiniz. Bu kitabın içine afazili birey için önemli olan resimler, şekiller ve kelimeler yerleştirebilirsiniz. Bu şekilde olaylar ve duygular hakkında tartışıp konuşabilirsiniz.

Afazili bir bireyle iletişim kurarken bu tür bir resimli-işaret kitabından yararlanabilir ve birlikte tartışılan konuyla ilgili kavramları arayabilirsiniz. Elinizde kalem ve kağıt hazır bulundurunuz. Böylece konuşma sırasında geçen en önemli kelimeleri alt-alta yazabilirsiniz. Bu konuşmanın daha kolay takip edilmesine ve içeriğinin hatırlanmasına yardımcı olacaktır.

Sabır herşeyi fetheder

Afazili bir birey ile iletişim kurmak oldukça çok zaman ve sabır gerektirmektedir. Yukarıda belirttiğimiz iletişim olanaklarını kullanmanıza rağmen birbirinizi gerçekten anlamıyor olabilirsiniz. Konuyu bir süre erteleyiniz, ve sonra tekrar deneyiniz; muhtemelen o zaman daha başarılı olacaksınız!

Daha fazla bilgi

Uluslararası Afazi Derneği'nin (Association Internationale Aphasie (AIA)) websitesinde afazi hakkında çeşitli dillerde bilgi sunulmaktadır: www.aphasia-international.com. Bu sitede aynı zamanda afazi hakkında kendi dillerinde bilgi sağlayan ulusal afazi derneklerine linkler verilmiştir.

Bu sitenin amacı afaziye dikkat çekerek ve bu sorundan yakınan bireyler için iletişim gruplarının kurulmasını özendirerek afazili bireylerin toplumdan soyutlanmasını engellemektir